

ТЕМА 6.

ПІДСТАВИ, ПОРЯДОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Мета заняття: набути цілісного уявлення щодо підстав, порядку та особливостей притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, проблем професійної деформації адвокатів та шляхів її подолання.

Питання для обговорення:

1. Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.
2. Дисциплінарне провадження.
3. Проблеми професійної деформації адвокатів та шляхи її подолання.

Перелік ключових термінів і понять з теми: інститут дисциплінарної відповідальності адвоката, підстава дисциплінарної відповідальності адвоката, види дисциплінарних стягнень, стандарти належної правової процедури під час застосування дисциплінарних стягнень, пропорційність дисциплінарної відповідальності.

1. Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Загальні умови та підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а також види дисциплінарних стягнень та строки їх застосування регламентовано Розділом VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі Закон). Відповідно до положень ст.ст. 33-34 Закону адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених Законом:

- 1) порушення вимог несумісності;
- 2) порушення присяги адвоката України;
- 3) порушення правил адвокатської етики (наприклад, безпідставне затягування справи з метою отримання більшого гонорару, спеціальне розпалювання конфліктів, зрив судових засідань тощо);
- 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;
- 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
- 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Відповідно до ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу,

винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки. Не допускається зловживання правом на звернення до КДКА, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності. Дисциплінарну справу стосовно адвоката **не може бути порушено** за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Порядок прийняття та розгляду скарг врегульовано Положенням про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене Рішенням РАУ від 30 серпня 2014 р. № 120, відповідно до п. 7 якого, адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному покаранню, доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні дисциплінарного проступку. Обов'язок доказування вини адвоката у вчиненні дисциплінарного проступку покладається на особу, яка ініціює дисциплінарне провадження стосовно адвоката. Звинувачення адвоката не може ґрунтуватися на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачиться на його користь. Водночас деякі елементи дисциплінарного провадження стосовно адвокатів викликають дискусію. Так, з 01 січня 2018 № 203 від 23.09.2017 року про внесення змін до «Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність», яким передбачено рішення щодо запровадження організаційного внеску під час подачі дисциплінарної скарги у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на день подання заяви (скарги).

За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

- попередження;
- зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України (для адвокатів України);
- виключення з ЄРАУ (для адвокатів іноземних держав).

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не розглядає скарги на адвокатів. Її завданням є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (ст. 52 Закону).

2. Дисциплінарне провадження.

У відповідності до ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження складається з таких стадій:

- 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
- 2) порушення дисциплінарної справи;
- 3) розгляд дисциплінарної справи;
- 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Заява (скарга) щодо поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, реєструється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури та не пізніше трьох днів з дня її надходження передається до дисциплінарної палати. Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі), та звертається до адвоката для отримання письмового пояснення по суті порушених питань. Під час проведення перевірки член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право опитувати осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного проступку, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань, фізичних осіб необхідну для проведення перевірки інформацію, крім інформації з обмеженим доступом. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, фізичні особи, яким надіслано запит члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, зобов'язані не пізніше десяти робочих днів з дня отримання запиту надати відповідну інформацію, копії документів. Відмова в наданні інформації на запит члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.

За результатами перевірки відомостей членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи. Заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Порушення дисциплінарної справи

За результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь у її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Рішення про порушення дисциплінарної справи з визначенням місця, дня і часу її розгляду чи про відмову в порушенні дисциплінарної справи надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох днів з дня прийняття такого рішення. До рішення про порушення дисциплінарної справи, яке надсилається або вручається адвокату, додається довідка члена дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, складена за результатами перевірки.

Рішення про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Розгляд дисциплінарної справи

Дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається дисциплінарною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури протягом тридцяти днів з дня її порушення.

Розгляд дисциплінарної справи здійснюється на засадах змагальності. Під час розгляду справи дисциплінарна палата заслуховує повідомлення члена дисциплінарної палати, який проводив перевірку, про результати перевірки, пояснення адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, та пояснення інших заінтересованих осіб.

Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, мають право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

У разі неможливості з поважних причин брати участь у засіданні кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури адвокат, стосовно якого

розглядається справа, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які додаються до матеріалів справи. Письмові пояснення адвоката оголошуються на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без поважних причин за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки.

Розгляд справи про дисциплінарну відповідальність адвоката є відкритим, крім випадків, якщо відкритий розгляд справи може призвести до розголошення адвокатської таємниці.

Під час засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури ведеться протокол, який підписується головуючим та секретарем засідання.

Прийняття рішення у дисциплінарній справі

За результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи. Рішення дисциплінарної палати приймається більшістю голосів від її загального складу, крім рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю, яке приймається двома третинами голосів від її загального складу.

Рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини.

Рішення у дисциплінарній справі приймається за відсутності адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката.

Член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, який проводив перевірку відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, не бере участь у голосуванні.

Рішення оголошується на засіданні дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Копія рішення надсилається або вручається під розписку адвокату та особі, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, протягом трьох робочих днів з дня прийняття рішення.

Оскарження рішення у дисциплінарній справі

Адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі

протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду. Оскарження рішення не зупиняє його дії.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури протягом десяти днів з дня отримання заяви (скарги) витребує матеріали дисциплінарної справи у відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та забезпечує розгляд скарги на рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи.

3. Проблеми професійної деформації адвокатів та шляхи її подолання.

Професійна деформація (від лат. *deformatio* – скривлення) являє собою соціально-психологічний феномен, а саме – появу в особистості певних психологічних змін, що впливають на якісне виконання професійних обов'язків і діяльність у цілому. Визначають три основні напрями вияву: емоційний, функціональний та комунікативний. При емоційному напрямі вияву професійної деформації спостерігаються: зниження емоційної стійкості; підвищена або знижена емоційність; неадекватність реагування у спілкуванні як з колегами, так і з клієнтами (особами, які безпосередньо звертаються за правовою допомогою). При функціональному напрямі спостерігаються: зниження рівня ефективності виконання професійних обов'язків; несвоєчасне, а в деяких випадках неякісне виконання професійних обов'язків; перекладення частини професійних обов'язків. При комунікативному напрямі: втрата комунікативності, уміння цілеспрямованого спілкування, що може мати форму грубощів, внутрішньої замкнутості, відчуження, а іноді й неповаги.

До основних форм професійної деформації адвоката відносять:

а) самовпевненість у власній непогрішності при рішенні професійних завдань і завищену самооцінку;

б) “правовий нігілізм”, що проявляється в зневажливому відношенні до ряду вимог закону, довільному тлумаченні закону й підзаконних нормативних актів;

в) засвоєння елементів кримінальної субкультури (пенітенціарно-лексичних норм або, як кажуть, “понять”, кримінального жаргону, правил кримінально офарбованого спілкування, звертання до іншої людини) та їхнє використання у своїй діяльності;

г) “спрощення ділового спілкування”, що виражається в зниженні культури й етики спілкування, звертання до інших людей на “ти” і т.п.;

д) переоцінку “старих” методів роботи й недооцінку необхідності впровадження нових методів;

е) професійний егоїзм, що часто блокує ефективну взаємодію з працівниками інших правоохоронних органів.

Шляхи попередження професійної деформації адвокатів:

психологічне просвітництво адвокатів. «Попереджений - значить озброєний». Знаючи ознаки професійної деформації, адвокат на ранніх стадіях може їх помітити і зуміти ліквідувати їх подальший розвиток;

психологічна діагностика та індивідуальне консультування адвокатів. Консультація фахівця допоможе встановити стадію емоційного вигорання, виробити індивідуальну стратегію її подолання, що враховує особливості конкретної ситуації;

тренінги професійного та особистісного зростання адвокатів. Нові можливості для вирішення самих різних психологічних проблем надають сьогодні різні види психологічних тренінгів. Заняття в групах допомагають учасникам не тільки впоратися з тимчасовими труднощами, усвідомити внутрішні ресурси для вирішення своїх проблем, але і підвищують загальну психологічну компетентність учасників;

зміна виду діяльності в неробочий час. Втома, в тому числі і розумове стомлення від професії відновлюється спокоєм та відпочинком;

творчість. Творчий підхід до вирішення буденних юридичних справ допоможе адвокату дещо з іншого куту зору поглянути та вирішити їх.

Рекомендована література:

1. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / [редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків: Право, 2020. 490 с.

2. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні/Форум права. 2015. № 4. С. 38 - 44 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_4_8.pdf

3. Заборовський В.В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката.

4. Колеснік Т.В. Особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Право і суспільство*. 2019. № 1 частина 2. С. 54-59.

5. Тарасова А. М. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в Україні за матеріалами практики ВКДКА та судової практики. матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / [редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків: Право, 2020. С. 136-143.

6. Синєокий О.В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. *Форум права*, 2008, № 2, С. 425-431. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08sovdoa.pdf>

7. Фляжнікова Я. В. Європейський досвід правового регулювання професійної етичної поведінки адвоката. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, випуск № 5, 2019. С. 173 – 177.

8. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо заяв (скарг) суддів відносно

неналежної поведінки адвокатів: Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № V-005/2021 від 27.05.2021. URL: <https://vkdka.org/15918-2/>